

ÜNİVERSİTE HASTANESİNE BAŞVURAN HASTALARIN TAMAMLAYICI VE ALTERNATİF TEDAVİ KULLANIMINA YÖNELİK TUTUM VE DAVRANIŞLARI

THE ATTITUDES AND BEHAVIORS OF PATIENTS ADMITTED TO
UNIVERSITY HOSPITAL TOWARDS COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE THERAPIES

¹Nazlı ŞENSOY , Şerife ÖZDİNÇ², Oğuzhan YILMAZ³, Muhammet Deniz ÇETİN³,
Dilara TOLA³, Perihan DOĞANTEKİN³, Güler KURT³, Berkay ERDEN³

¹Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı

²Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi İlk ve Acil Yardım Anabilim Dalı

³Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi 3. Sınıf Öğrencisi

ÖZ

AMAÇ: Tamamlayıcı ve alternatif tıp, dünyadaki birçok değişik kültürlerden kaynaklanmakta olup geniş bir uygulama yelpazesine sahiptir. Bu uygulamaları kullanan kişilerin özelliklerinin ve hangi nedenlerle bu uygulamalara yöneldiklerinin saptanması; hasta tatmini, tedavi etkinliği ve hizmeti sunanlar açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı, bir üniversite hastanesine başvuran kişilerin tamamlayıcı ve alternatif tedaviye yönelik tutum ve davranışlarını belirlemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM: Tanımlayıcı tipteki bu araştırma üniversite hastanesine başvuran 700 kişiye yüz yüze görüşme yöntemi ile anket uygulanarak gerçekleştirildi. Anket formu içerisinde sosyodemografik özellikler, tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanım durumlarını değerlendiren, araştırmacı tarafından hazırlanmış sorular ile Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ) yer almaktadır. İstatistiksel veriler IBM SPSS V20 istatistik programı kullanılarak değerlendirildi. İstatistiksel yöntem olarak tanımlayıcı istatistikler, ki-kare testi, Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri kullanıldı ve p<0.05 anlamlı kabul edildi.

BULGULAR: Katılımcıların ortalama yaşı 43.10±13.64; %56'sı kadındı ve %92.0'si tamamlayıcı ve alternatif tedavi hakkında bilgi sahibiydi. Katılımcıların BTATÖ ortalama skoru 29.51±5.70 olarak bulundu. Kadınların, yüksek gelir düzeyine sahip sağlıklı olan kişilerin, sağlık algısı kötü kronik hastalığı olan ve tamamlayıcı tedavilerin kullanımı hakkında bilgisi olanların tutum puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardı ve pozitif olarak bulundu (p<0.05).

SONUÇ: Çalışma sonuçları, hem demografik değişkenlerin hem de bireyin sağlık özelliklerinin tamamlayıcı ve alternatif yöntemlere yönelik tutum üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Çalışmamızda, katılımcıların tamamlayıcı ve alternatif tıbbı yönelik tutumlarının pozitif ve ılımlı olduğu bulunmuştur.

ANAHTAR KELİMELER: Tamamlayıcı tıp, Alternatif tedavi, Bütüncül sağlık, Tutum

ABSTRACT

OBJECTIVE: Complementary and alternative medicine originates from various different cultures around the world and has a wide application range. Determining the characteristics of those who use these applications, and for what reasons they turned to these applications is important for the patient satisfaction, therapeutic effectiveness and service providers. The aim of this study is to determine the attitudes and behaviors of the individuals who applied to a university hospital towards complementary and alternative therapies.

MATERIAL AND METHODS: This descriptive study was carried out by applying a face to face interview and questionnaire to 700 individuals. The questionnaire form includes questions prepared by the researchers about the sociodemographic features, complementary and alternative therapies usage features and the attitudes towards Holistic Complementary and Alternative Medicine Questionnaire (HCAMQ). Statistical data were evaluated using IBM SPSS V20 statistical program. Descriptive statistics, chi-square test, Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis H test were used for statistical analysis, and p<0.05 was considered significant.

RESULTS: The mean age of the participants was found at 43.10±13.64; 56% of them were female. It was found that 92.0% of them were familiar with complementary and alternative therapies. The mean HCAMQ score of the participants was found as 29.51±5.70. There was a statistical significant difference in the attitude scores in terms of the women, healthy individuals with high income levels, those with chronic illnesses with poor health perception and knowledge about the use of complementary therapies (all p<0.05), and it was found to be positive.

CONCLUSIONS: The results of the study show that both demographic variables and the health characteristics of the individual are effective on the attitude towards complementary and alternative methods. In the study, it was found that the attitudes of the participants towards complementary and alternative medicine were positive and moderate.

KEYWORDS: Complementary medicine, Alternative therapy, Holistic health, Attitude

Geliş Tarihi / Received: 23.01.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 01.04.2020

Yazışma Adresi / Correspondence: Doç.Dr.Nazlı ŞENSOY

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi , Aile Hekimliği Anabilim Dalı

E-mail: nazsensoy@yahoo.com

Orcid No (Sırasıyla) : 0000-0001-7449-7513, 0000-0003-3948-8501, 0000-0003-1909-3342, 0000-0003-3641-1103, 0000-0001-8785-9245, 0000-0002-0490-8353, 0000-0002-7448-8008, 0000-0002-3349-5201

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü, alternatif tıp konusundaki uygulamaları "Geleneksel Hekimlik" olarak adlandırmış ve "Farklı kültürlerde uygulanan teoriler, inançlar ve deneyimlerden yararlanan uygulamalar bütünü" olarak tanımlamıştır. Konvansiyonel tıp ile birlikte kullanılıyorsa tamamlayıcı, konvansiyonel tıp yerine kullanılıyorsa alternatif tıp olarak adlandırmıştır (1). Alternatif tıp insanı beden, ruh ve akıldan oluşan bir bütün olarak kabul ederek insan sağlığı ve hastalıkları üzerinde geleneksel, felsefik ve folklorik temelli tedavi uygulamalarının hepsini içine almaktadır (2).

Tamamlayıcı ve alternatif tıp, dünyadaki birçok değişik kültürlerden kaynaklanmakta olup geniş bir uygulama yelpazesine sahiptir. Literatürde bu konuda farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda kullanım sıklığının %5-86 arasında değiştiği bildirilmiştir (3-5). Ülkemizde ise çalışma gruplarına göre kullanım sıklığının değiştiği görülmektedir; çocuklarda %18.4-95.0, bazı hastalık durumları ile ilgili olarak kanser hastalarında %22.1-%84.1, hipertansiyon hastalarında %51,3-%74.3, diyabet hastalarında %34-%92 arasında değiştiği bildirilmektedir (6-10).

Literatür taraması sırasında kişilerin tamamlayıcı ve alternatif tedaviye (TAT) yönelmesine birçok faktörün neden olduğu görülmüştür. Bu faktörler arasında toplumun gelenek, görenekleri ve inançlarının etkili olduğu, tamamlayıcı ve alternatif tedavi ürünlerine kolayca erişilmesi, karşılanamayan sağlık gereksinimleri, doğal olana yönelme, güncel bakım ve tedavi yöntemlerine karşı kuşku duyulması ve olası yan etkilerinden korkma, bilişsel, duygusal ve sosyokültürel özellikler, davranış ve tutumlar yer almaktadır (11-14). Bu nedenlerin yanı sıra kanser ve bazı kronik hastalıkların tedavisindeki yetersizlikler, çaresizlik, umutsuzluk, farklı beklentiler, bilgisizlik hastaları psikolojik olarak bunaltmış ve bu uygulamalara yöneltmiştir (15-17).

Tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamalarının kullanma sıklığının giderek artması ve sağlık bakım sistemine yerleşmesi nedeniyle sağlık profesyonellerinin TAT için kanıta dayalı uygulamalar, güvenilirlik, hasta eğitimi ve sağlıklı-sağlıksız olma durumlarına göre hasta ve hasta

yakınlarına danışmanlık yapabilme açısından bilgi gereksinimleri vardır (18-20). Hekimlerin hizmet vereceği grubun sağlıklı kalmak ve hastalıklardan kurtulmak amacı ile uyguladıkları TAT yöntemlerinin neler olduğunu, yöntemlerin olası yarar ve risklerini bilmeleri, sunacakları hizmetin etkinliği açısından önem taşımaktadır. Nitekim Dünya Sağlık Örgütü (2003), tamamlayıcı tedavi yöntemlerinin doğru, güvenli, etkili, akılcı ve yasalara uygun şekilde kullanımının önemine dikkat çekmiştir (21).

Bu araştırma ile üniversite hastanesine başvuran kişilerin tamamlayıcı ve alternatif tedavilere yönelik tutum ve davranışlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı tipteki bu araştırma, 18.02.2019-28.02.2019 tarihleri arasında Üniversite hastanesinde yürütüldü. Araştırmada örneklem seçimine gidilmedi. Veri toplama tarihlerinde herhangi bir nedenle polikliniklere muayene olmak için başvuran hasta ve sağlıklı yakınları, 18 yaş üstü, çalışmaya katılmaya gönüllü 700 kişi ile çalışma yürütüldü. Araştırma verileri, kişilerin sosyo-demografik özellikler (yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, aile tipi, yaşanılan yer, gelir düzeyi, sosyal güvence), kronik hastalık, genel sağlık algısı, tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerini kullanma durumlarını değerlendirmek üzere oluşturulan birey tanıtım formu ve Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutum Ölçeği (BTATÖ) kullanılarak toplandı. Anket formu yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulandı. Tamamlayıcı ve Alternatif Tıba Karşı Tutum Ölçeği, Hyland ve arkadaşları tarafından 2003 yılında geliştirilmiş olup, ülkemizde Erci tarafından geçerlilik ve güvenilirliği yapılmıştır (22,23). Kişilerin tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutumlarını belirleyen ölçek, 11 maddeden oluşan Likert tipi bir ölçektir.

Ölçeğin Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp ile Bütüncül Sağlık olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır. Ölçekten en az 11, en fazla 66 puan alınabilir. Ölçekten alınan puanın düşük olması TAT'a yönelik pozitif tutum olduğunu ifade eder. Bu çalışma için Cronbach Alpha değeri 0.71'dir. Verilerin değerlendirmesinde SPSS IBM 20.0 (Statistical Package For Social Science) programı

kullanıldı. Tanımlayıcı istatistik için sayı, yüzde dağılımı, ortalama ve standart sapma kullanıldı. Kategorik veri analizinde ki-kare, Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis testinden yararlanıldı. İstatistiksel olarak $p < 0.05$ anlamlı olarak kabul edilmiştir.

ETİK KURUL

Araştırmada Helsinki Deklarasyonu ilkelerine uyulmuştur. Araştırma için Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi Bilimsel Etik Kurulu'ndan (2011-KAEK-2/2019/11) ve çalışmanın yapılacağı kurumdan onam alınmıştır. Ayrıca araştırma öncesinde katılmayı kabul eden hastalardan sözlü onamları alınmıştır.

Ayrıca, BTAT Ölçeğinin kullanılması için yazardan izin alınmıştır (23).

BULGULAR

Araştırmaya katılan kişilerin yaş ortalaması 43.10 ± 13.64 (min= 18, maks= 79)'dü ve %67.4'ü 40-59 yaş arasındaydı. Katılımcıların %56'sının kadın, %71.4'ünün evli, %47.1'inin ortaokul-lise mezunu, %55'inin şehir merkezinde yaşadığı; %45.9'unun çalışmadığı ve %39.9'unun aylık gelirinin 2001-4000 TL olduğu saptandı (Tablo 1).

Tablo 1: Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ve sağlık algısı (n=700)

Sosyo-demografik özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	392	56
Erkek	308	44
Medeni Durum		
Evlü	500	71.4
Bekar/Dul	200	28.6
Yaş grubu		
18-39	142	20.3
40-59	472	67.4
60 ve üzeri	86	12.3
Eğitim Durumu		
İlkokul Mezunu	204	29.1
Ortaokul-Lise Mezunu	330	47.1
Üniversite Mezunu	166	23.7
Yaşadığı Yer		
İl Merkezi	385	55
İlçe-Köy	315	45
Çalışma durumu		
Çalışıyor	379	54.1
Çalışmıyor	321	45.9
Gelir Durumu		
0-2000 TL	270	38.6
2001-4000 TL	279	39.9
4001 ve üzeri TL	151	21.6
Mevcut Sağlık Algısı		
İyi	401	57.3
Orta	230	32.9
Kötü	69	9.9

Araştırmaya katılanların %50.3'ünün (n=352) kronik hastalıklarının olduğu belirlendi. Hastaların %48.4'ünde (n=170) bir, %30.8'inde (n=108) iki ve %13.1'inde (n=73) üç ve daha fazla kronik hastalık vardı. Hastaların %33.3'ünde (n=117) diyabetes mellitus, %29.3'ünde (n=103) hipertansiyon, %22.7'sinde (n=70) kalp-damar hastalığı ve %22.1'inde (n=78) eklem hastalığı mevcuttu. Araştırmaya katılanların %57.3'ünün mevcut sağlık algısı iyi olarak belirlendi. Katılımcıların %92'sinin TAT yöntemlerine ilişkin bilgisi

olduğu, %76.5'inin bu bilgiyi en sık aile, arkadaş ve aktardan edindiği belirlendi. Katılımcıların %55.4'ünün TAT yöntemlerini güvenli bulduğu, %60.7'sinin ise TAT yöntemleri konusunda danışmanlık almak istediği belirlendi. TAT yöntemlerini güvenli bulmasına rağmen danışmanlık almak isteyenlerin oranı %35.7'di ($p < 0.01$). Katılımcıların en fazla tavsiye edilmesi durumunda (%49.2), çaresiz kaldıklarında (%47.6) ve iyileşme sürecini hızlandırmak (%27.2) için tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerini tercih edecekleri belirlendi (Tablo 2).

Tablo 2: Katılımcıların, tamamlayıcı ve alternatif tedaviyle (TAT) ilgili bazı özellikleri

Değişkenler	n	%
TAT Yöntemleri Hakkında Bilgi Durumu (n=700)		
Bilgin Var	644	92.0
Bilgin Yok	56	8.0
TAT Yöntemleri Hakkında Bilgi Edindikleri Kaynaklar (n=641)		
Çevre (aile, arkadaş, aktar)	493	76.9
Televizyon, internet	102	15.9
Kitap, gazete	26	4.1
Sağlık personeli (doktor, eczacı)	20	3.1
TAT Yöntemlerini Güvenli Bulma (n= 700)		
Güvenli Bulanlar	388	55.4
Güvenli Bulmayanlar	112	16.0
Kısmen Güvenli Bulanlar	200	28.6
TAT Hakkında Danışmanlık Alma İsteği (n= 700)		
Evet	425	60.7
Hayır	275	39.3
TAT yöntemlerini tercih etme nedenleri*		
Tavsiye edilmesi	344	49.2
Çaresiz kaldıklarında	333	47.6
İyileşme sürecini hızlandırmak için	190	27.2
İlacın faydasız olduğunu düşünme	176	25.1
Vücut direncini artırmak	162	23.1
İlk rahatsızlandıkları zaman	152	21.7
İlaçların yan etkisi	114	16.3
Fazla ilaç içme durumunda	115	16.4
Hastalığın ilerlemesini önlemek için	105	15.0
Hastalık tekrar ettiği zaman	84	12.0

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Katılımcıların en fazla bilimsel kanıt eksikliği (%18.6), yan etkilerinin olması (%17.6), kendi bilgi eksikliklerinin olması (%15.5), modern tıbbı daha fazla güvenme (%13.8) nedeniyle tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerini güvenli bulmadıkları belirlendi.

Katılımcıların Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutum Ölçeği puan ortalaması 29.51 ± 5.70 , tamamlayıcı alternatif tıp alt ölçek puan ortalaması 20.99 ± 4.60 ve bütüncül sağlık alt ölçek puan ortalaması 8.52 ± 2.76 olarak belirlendi (Tablo 3).

Tablo 3: Bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı tutum ölçeği ve alt ölçeklerin puan ortalamaları

Cinsiyet	Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp	Bütüncül Sağlık	Toplam Ölçek Puanı
Kadın	20.71±4.53	8.30±2.78	29.02±5.54
Erkek	21.36±4.66	8.79±2.71	30.15±5.85
Genel Ort.	21.00±4.60	8.52±2.76	29.52±5.70

Katılımcıların BTAT ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları sosyo-demografik değişkenler ile

karşılaştırıldı ve cinsiyet dışında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmadı. Kadınların BTATÖ ve alt ölçek puan ortalamaları erkeklerden daha düşük olup istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0.03$). Kadınların TAT'a yönelik pozitif tutum sergiledikleri belirlendi. Tamamlayıcı ve alternatif tedavi hakkında bilgisi olan kişilerin ($n=644$) BTATÖ toplam puanı ve tamamlayıcı ve alternatif tıp ölçek puanı düşük olup istatistiksel olarak anlamlı farklı bulundu ($p<0.05$). Tamamlayıcı tedaviyi güvenilir bulan kişilerin ($n=388$) BTATÖ, tamamlayıcı ve alternatif tıp ve bütüncül sağlık puanı ortalaması düşük olup istatistiksel olarak anlamlı farklı bulundu ($p<0.05$). Tamamlayıcı ve alternatif tedavi hakkında bilgisi olan ve tedaviyi güvenilir bulan kişilerin TAT'a yönelik pozitif tutum sergiledikleri belirlendi.

Çalışmaya katılan sağlıklı ve kronik hastalığı olan kişilerin BTATÖ puan ortalamaları sosyo-demografik değişkenler ile karşılaştırıldı. Kronik hastalığı olan kadınlarda ($p<0.05$), kronik hastalığı olan mevcut sağlık algısı kötü olan kişilerde ($p<0.02$), gelir düzeyi 4001 TL ve üzerinde olan sağlıklı kişilerde ($p<0.05$) ölçek puanları düşük olup istatistiksel olarak anlamlı bulundu ve TAT'a yönelik pozitif tutum sergiledikleri belirlendi.

TARTIŞMA

Günümüzde artık bir sağlık hizmeti seçeneği olarak görülen tamamlayıcı ve bütüncül sağlık yaklaşımı hem sağlık çalışanları hem de toplum tarafından kabul görmeye başlamıştır. Yalnız hastalıkların tedavisinde değil sağlıklı olma/kalma ya da hastalanmadan önce korunma amaçlı geleneksel yöntemlere ilgi ve yönelim giderek artmaktadır. İnsanların hasta olsun ya da olmasın önemli bir kesiminin yaşamında yer alan bu uygulamaların görmezden gelinmemesi, buna zemin hazırlayan nedenlerin çok boyutlu olarak ele alınması gerekmektedir. Ülkemizde yapılan farklı çalışmalarda tamamlayıcı ve alternatif tıba yönelik algı ve tutumların farklı olduğu, TAT uygulamalarının kullanım sıklığının ve yöntemlere göre dağılım oranının bilinmediği, mevcut çalışmaların az sayıda olduğu ve belirli hasta gruplarını içerdiği belirtilmektedir (24). Çalışmamızda katılımcıların bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıba karşı tutum ölçeği puan ortalaması 29.52 ± 5.70 'dir ve tutumlarının pozitif ve orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Ülkemizde tutumun belirlenmesine yönelik yapılan bazı çalışmalara göre BTATÖ puan ortalaması; Öztürk ve ark.'nın jinekolojik kanserli hastalarla yaptığı çalışmada 29.61 ± 4.85 (17), Şahin ve ark.'nın hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmada 28.46 ± 5.04 (18), Erci'nin sağlıklı kişilerle yaptığı çalışmada 58.0 ± 4.01 (23), Aktaş'ın hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada ise 31.38 ± 4.40 (25), olup değişiklik göstermektedir. Tutum ölçeğinden alınan puanların; kanserli hastalar, öğrenciler, sağlıklı kişiler gibi farklı gruplarla çalışılmasından dolayı değişiklik gösterdiği düşünülmektedir.

Çalışmamızda, tamamlayıcı alternatif tıp yöntemlerine yönelik tutum açısından kadınlar, gelir düzeyi yüksek olan sağlıklı kişiler, sağlık algısı kötü kronik hastalığı olan kişiler, tamamlayıcı tedavi kullanımını hakkında bilgisi olan ve tamamlayıcı tedaviyi güvenilir bulan kişiler farklılık oluşturdu ve TAT'a yönelik pozitif tutum gösterdikleri belirlendi.

Literatürde, hem demografik değişkenlerin hem de bireyin sağlık özelliklerinin tamamlayıcı ve alternatif yöntemlere yönelik tutum üzerinde farklı sonuçlara neden olduğu belirtilmiştir (16). TAT kullanımının kadınlarda, evlilerde, orta yaşta, eğitim düzeyi düşük ve/veya yüksek olanlarda, gelir düzeyi düşük ve/veya yüksek olanlarda, kronik hastalık durumunda, pozitif tutuma sahip olma durumunda daha yüksek olduğu belirtilmektedir (3,26-29). Erci'nin çalışmasında erkek ve bekarlarda negatif tutum olarak ortaya çıkarken (23); Öztürk ve ark.'nın çalışmasında ise kadınlarda, düşük eğitim seviyesi olanlarda, kendi sağlığını kötü olarak değerlendiren ve kronik bir hastalığa sahip olanlarda TAT'a yönelik pozitif tutum olduğu bildirilmiştir (30). Kadınların geleneksel tedaviyi erkeklere göre daha çok tercih etmesinin nedeni, cinsiyetleri ve evliliklerindeki rolleri, sağlık sorunlarıyla daha ilgili olmaları ve sorumluluk duygusu, çocuklar üzerinden sağlık/hastalık durumunu yönetme sorumlulukları, kendi aralarında bu tür yöntemlerden daha çok haberdar olmaları olabilir. Ayrıca son yıllarda alternatif tıp ve uygulamalarına dair televizyon programları oldukça artmış olup bu programlarda genellikle sağlığı koruma ve sürdürmeye yönelik birçok öneri ve tavsiyeler verilmektedir. Oldukça ilgi çeken bu programların en büyük hedef kitlesi kadınlardır. Kadınların

sağlıktan güzelliğe, cilt bakımından zayıflamaya kadar birçok konunun yer aldığı bu programları merakla takip etmesi ve uygulaması bu farklılığı oluşturmuş olabilir.

Literatürde TAT yöntemlerine başvurma nedeni çalışma gruplarına göre farklılık göstermektedir. Özcebe ve Sevensan çalışmalarında hastaların TAT yöntemlerini anne-babaların inançları ve karşılanamayan gereksinim, Kav ve ark. hastalığa karşı her şeyi yapmış olma ve faydasına inandıkları için kullanıldığını, Düzen ve ark. aile ya da bir yakını tarafından tavsiye edilmesi üzerine ve Kes ve ark. ise hastalığı tedavi ettiğine inanmak olarak belirtmişlerdir (6-9). Çalışmamızda ise katılımcıların en fazla tavsiye edilmesi ve çaresiz kalma durumunda tercih edecekleri belirlenmiştir.

Yapılan çalışmalarda, hastaların TAT hakkındaki bilgi kaynağı çalışma yapılan gruplara göre değişmekle birlikte sıklıkla yakın arkadaş, aile/akraba, aktarlar, şifacılar, kitap/dergi, gazete, televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçlarından yapılan yayınlar ve sağlık personeli olarak belirtilmektedir (7,9,11,31). Çalışmamızda da benzer şekilde katılımcıların bilgi kaynakları aile, arkadaş ve aktar olarak belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun tavsiye üzerine TAT yöntemlerini tercih edeceklerini göz önüne aldığımızda bilgi kaynağı yaklaşımı olarak aile/arkadaş/aktar olması bilgilerin doğruluğu ve güvenliği açısından risk oluşturabilir.

Çalışmanın Sınırlılığı: Bu araştırma bir üniversite hastanesine herhangi bir nedenle muayene olmak için başvuran hasta ve sağlıklı yakınları ile yürütülmüştür. Bu nedenle araştırmanın bulguları Türkiye'ye genellenemez. Ancak bu bölgede yaşayan kişilerin TAT konusundaki tutumunu ve etkili faktörlerin belirlenmesi açısından elde edilen sonuçlar önemlidir. Ayrıca çalışma, üniversite hastanesinde açılması planlanan Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulama Merkezi öncesinde, halkın tutumunu belirlemek açısından da bir ön çalışma niteliğindedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak çalışmamızda; kadınların, gelir düzeyi yüksek olan sağlıklı kişilerin, sağlık algısı kötü kronik hastalığı olan kişilerin, tamamlayıcı tedavi kullanımı hakkında bilgisi olan ve ta-

mamlayıcı ve alternatif tedaviyi güvenilir bulan kişilerin tamamlayıcı alternatif tıbbi yönelik pozitif tutum sergiledikleri belirlendi.

Tamamlayıcı ve alternatif yöntemlere olan pozitif tutumun her geçen gün arttığı düşünüldüğünde, hekimlerin tamamlayıcı ve alternatif tıbbi uygulamalar hakkında kapsamlı bilgiye sahip olması, sağlıklı ve hasta bireyleri uyarak bilimsel kanıtı olmayan yanlış uygulamaları engellemesi, hastanın uygulamak istediği yöntemler varsa bunları öğrenmesi konu ile ilgili bilgilerini hastası ile paylaşması, kısacası TAT'ın riskleri ve yararları hakkında sorular sormaya ve cevaplamaya hazırlıklı olması ve güven vermesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. WHO 2000, General guidelines for methodologies on research and evaluation of traditional medicine. WHO/EDM/TRM/2000.1, World Health Organization, Geneva
2. Ben-Arye E, Frenkel M, Klein A, Scharf M. Attitudes Toward Integration Of Complementary And Alternative Medicine In Primary Care: Perspectives Of Patients, Physicians And Complementary Practitioners. Patient Education and Counseling 2008; 70:395-402.
3. Frass M, Strassl RP, Friehs H, Mullner M, Kundi M, Kaye AD. Use and acceptance of complementary and alternative medicine among the general population and medical personnel: a systematic review. The Ochsner J. 2012; 12(1):45-56.
4. Erns E. Prevalence of use of complementary/alternative medicine: a systematic review. Bulletin of the World Health Organization, 2000, 78 (2):252-7.
5. Misawa J, Ichikawa R, Shibuya A, Maeda Y, Hishiki T, Kondo Y. Social determinants affecting the use of complementary and alternative medicine in Japan: An analysis using the conceptual framework of social determinants of health. PLoS ONE 2018; 13(7): e0200578.
6. Özcebe H, Sevensan F. Çocuklarda tamamlayıcı ve alternatif tıbbi konu alan araştırmaların değerlendirilmesi. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2009;52:183-94.
7. Kav S, Hanoğlu Z, Algier L. Türkiye'de kanserli hastalarda tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerinin kullanımı: literatür taraması UHOD 2008;1 8(1):32-8.
8. Düzen KÖ, Korkmaz M. Kanser hastalarında, semptom kontrolü ve tamamlayıcı ve alternatif tıp kullanımı. DEUH-FED 2015;8(2): 67-76.
9. Kes D, Gökdoğan F, Tuna D. Hipertansiyonu olan hastaların tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanımı: Literatür taraması. TJCN 2016;7(1 2):40-55.

- 10.** Çalık A. Diyabet tedavisinde kullanılan tamamlayıcı ve alternatif tedaviler: literatür derlemesi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2017;1 (2):79-84.
- 11.** Çakmak S, Nural N. Kronik hastalıklarda tamamlayıcı ve alternatif tedavi uygulamaları. Türkiye Klinikleri J Intern Med Nurs-Special Topics 2017;3(2):57-64.
- 12.** Bishop FL, Yardley L, Lewith GT A systematic review of beliefs involved in the use of complementary and alternative medicine. J Health Psychol 2017;12:851-67.
- 13.** Sirois FM, Gick ML. An investigation of the health beliefs and motivations of complementary medicine clients. Soc Sci Med 2002;55 (6):1025-37.
- 14.** Ganasegeran K, Rajendran AK, Al-Dubai SAR. Psycho-Socioeconomic Factors Affecting Complementary and Alternative Medicine Use among Selected Rural Communities in Malaysia: A Cross-Sectional Study. PLoS ONE 2014;9(11): e112124.
- 15.** Ceyhan D, Yiğit TT. Güncel Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbi Tedavilerin Sağlık Uygulamalarındaki Yeri. DÜ Sağlık Bil Enst Derg 2016;6 (3): 178-89.
- 16.** Bishop FL, Lewith GT: Who uses CAM? A narrative review of demographic characteristics and health factors associated with CAM use. Evid Based Complement Alternat Med 2010;7(1):11-28.
- 17.** Öztürk R, Şatır DG, Sevil Ü. Jinekolojik kanserli hastaların tamamlayıcı ve alternatif tedavi kullanım durumları ve tutumlarının incelenmesi. Gaziantep Med J 2016;22(3):141-47.
- 18.** Şahin N, Aydın D, Akay B. Hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif Tıbbı karşı tutumlarının değerlendirilmesi. Balıkesir Sağlık Bil Derg 2019;8;21-26.
- 19.** Ergin A, Hatipoğlu C, Bozkurt Aİ, Mirza E, Kunak D, Karan C ve ark. Uzmanlık ve tıp öğrencilerinin tamamlayıcı-alternatif tıp hakkındaki bilgi düzeyleri ve tutumları. Pam Tıp Derg 2011;4(3): 136-43.
- 20.** Sönmez CI, Başer DA, Küçükdağ HN, Kayar O, Acar İ, Güner PD. Tıp Fakültesi öğrencilerinin geleneksel ve tamamlayıcı tıp ile ilgili bilgi durumlarının ve davranışlarının değerlendirilmesi. Konuralp Tıp Dergisi 2018;10(3): 276-81.
- 21.** Erin N. Complementary and alternative medicine. Holistic Nursing Practice 2006: September/October, 242-6.
- 22.** Hyland ME, Lewith GT & Westoby C. Developing a measure of attitudes: the holistic complementary and alternative medicine questionnaire. Complementary Therapies in Medicine 2003;11(1): 33-38.
- 23.** Erci B. Attitudes towards holistic complementary and alternative medicine: a sample of healthy people in Turkey. J Clin Nurs 2007; 16(4): 761-8.
- 24.** Şahin S. Geleneksel, tamamlayıcı, alternatif tıp uygulamalarına genel bir bakış. Türk Aile Hek Derg 2017; 21 (4):159-62.
- 25.** Aktaş B. Hemşirelik öğrencilerinin bütüncül tamamlayıcı ve alternatif tıbbı karşı tutumları. JAREN 2017; 3(2):55-59.
- 26.** Bulduklu Y. Hedef kitle bağlamında tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamaları. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2015;37:607-27.
- 27.** Peltzer K, Pengpid S. Prevalence and Determinants of Traditional, Complementary and Alternative Medicine Provider Use among Adults from 32 Countries. Chin J Integr Med 2018;24(8):584-90.
- 28.** Udo IA, Bassey OI, Bassey US, Akpan IV. Clinical and socio demographic profiles of complementary and alternative medicine users among outpatient clinic attendees in UYO. South-South Nigeria. Family Medicine & Medical Science Research 2014;3(1):1-5.
- 29.** Harris PE, Cooper KL, Relton C, Thomas KJ. Prevalence of complementary and alternative medicine (CAM) use by the general population: a systematic review and update. Int J Clin Pract. 2012; 66 (10):924-39.
- 30.** Öztürk M, Uskun E, Özdemir R, Çınar M, Alptekin F, Doğan M. Isparta İlinde Halkın Geleneksel Tedavi Tercihini. Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2005; 13:179-86.
- 31.** Araz NÇ, Taşdemir HS, Kılıç SP. Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin tıp dışı alternatif ve geleneksel uygulamalar konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesi. Gümüşhane University Journal of Health Sciences: 2012;1(4):239-51.